Mariola Gańko-Karwowska

Ochrona własności intelektualnej

SZCZECIN 2011

Autor
dr Mariola Gańko-Karwowska

Recenzent
dr Leszek Pawelski, prof. CB

Projekt okładki
Milena Kozłowska

Redakcja techniczna i korekta
Anna Worach, Marlena Podkowa

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część publikacji nie może być reprodukowana ani przekazywana w postaci elektronicznej, drogą fotokopii, nagrań ani innej bez pisemnego zezwolenia właścicieli praw autorskich. Szczecin 2010.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Publikacja jest finansowana z projektu *Szansa na przyszłość. Studia Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna* współfinansowanego z Unii Europejskiej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Poddziałanie 3.3.2.

ISBN 978-83-61082-88-0

Nakład 100 egz.

Wydawca
Szczecińska Szkoła Wyższa Collegium Balticum
ul. Mieszka I 61C
71-011 Szczecin

Druk
volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Ks. Witolda 7-9
71-063 Szczecin

SPIS TREŚCI :

SŁOWO WSTĘPNE 5
ROZDZIAŁ 1. GENEZA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ 11

1.1. Starożytność 11
1.2. Średniowiecze 14
1.3. Renesans 16
1.4. Oświecenie 17
1.5. Prawo autorskie w XIX wiecznej Europie 19

ROZDZIAŁ 2. WIEK XX ORAZ WSPÓŁCZESNE POJMOWANIE PRAW AUTORSKICH 23

2.1. Prawo autorskie – II Rzeczpospolita oraz okres PRL ... 23
2.2. Światowa Organizacja Własności Intelektualnej 24
2.3. Własność intelektualna – pojęcie 27
2.4. Źródła prawa własności intelektualnej 30

2.4.1. Polskie źródła praw własności intelektualnej 30
2.4.2. Międzynarodowe źródła prawa własności intelektualna 32

ROZDZIAŁ 3. USTAWA O PRAWACH AUTORSKICH I PRAWACH POKREWNYCH – PREZENTACJA WYBRANYCH AKTÓW .. 35

3.1. Przedmiot i podmiot prawa autorskiego 36
3.2. Treść prawa autorskiego 40
3.3. Ochrona oraz odpowiedzialność karna w prawie autorskim 42

Zamiast zakończenia 51

BIBLIOGRAFIA 53

SŁOWO WSTĘPNE

Od najdawniejszych czasów poszukuje się odpowiedzi na pytanie: *co to jest prawo?* Wielu filozofów i prawników podejmowało próby zdefiniowania tego specyficznego pojęcia. Najczęściej określane jest ono, jako „ogół przepisów, norm prawnych regulujących stosunki między ludźmi, określających zasady ich postępowania lub zawierających zakazy, których naruszenie zagrożone jest karą”[1]. Zatem, prawo jest pewnym systemem reguł ustalających wzory zachowań, do których należy się dostosować.

W refleksji nad ochroną praw własności intelektualnej ważne jest zwrócenie uwagi na dwa rodzaje praw:

a) **prawo naturalne** (*ins in cord scripta*),
b) **prawo pozytywne** (*ins positum*) – w najprostszym tłumaczeniu przeciwstawne innemu prawu.

Wolter określił prawo naturalne jako to, ***co natura przykazuje wszystkim ludziom.*** Generalnie prawo naturalne można określić jako zbiór norm obowiązujących w danej społeczności bez względu na to, czy zostały one uznane i potwierdzone przez władzę państwową. Źródłem tych praw jest wyznawany w przestrzeni świata społecznego system wartości. Zwolennicy koncepcji praw naturalnych uważają, że jest ono wspólne dla wszystkich ludzi bez względu na istniejące między nimi różnice kulturowe, wyznawane ideologie, głoszony światopogląd czy uznawane obyczaje. Konstytutywnym atrybutem tych praw jest zatem ich niezmienność w czasie i przestrzeni. Maria Szyszkowska podkreśla, że „świadomość istnienia prawa natu-

[1] *Słownik języka polskiego*, E. Sobol (red.), PWN, Warszawa 2002, s. 746.

ry wzmaga się wtedy, gdy ustawy obowiązujące w państwie ocenia się jako niesprawiedliwe, bądź też, gdy negatywnej ocenie podlega praktyka prawna odbiegająca od ustaw ocenianych jako słuszne”[2]. W dalszej części autorka pisze: „Prawo natury istnieje więc w świadomości jednostek szczególnie wyraźnie w okresach przełomów i konfliktów. Upadek, zdawałoby się, raz ustalonego i stabilnego porządku staje się źródłem inspiracji do podejmowania działań ukierunkowanych na poszukiwanie wartości bardziej stałych niż zmieniające się prawo pozytywne”.

W kontekście ochrony praw własności intelektualnej istota prawa natury sprowadza się do akceptacji między innymi poglądu, w myśl którego istnieje naturalna, nierozerwalna więź między dziełem a twórcą tego dzieła. Jakiekolwiek podważenie lub naruszenie tego związku rodzić może u twórcy poczucie niesprawiedliwości, zniewolenia czy też upokorzenia. Z drugiej strony odrzucenie tej naturalnej przesłanki staje się źródłem nieświadomego przystosowania się twórców do zniewalającej ideologii pokory, skromności, posłuszeństwa, bezinteresowności lub wręcz przeciwnie – chciwości, zmierzającej do zawłaszczania cudzej własności. Zatem sens praw naturalnych uwidacznia się w chwili, gdy czynimy z niego źródło kreowania praw pozytywnych, koniecznych do zaistnienia w sytuacji, gdy prekonwencjonalizm poznawczo-moralny organizuje ludzkie działanie, a poziom świadomości społecznej inicjuje pozanaturalne wzorce norm i zachowań.

[2] M. Szyszkowska, *Filozoficzne interpretacje prawa*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie, Warszawa 1999.

W najprostszym ujęciu, prawa pozytywne należy rozumieć jako pewien zbiór norm ustanowionych przez władzę publiczną, a obiektywizowanych w postaci konstytucji, ustaw, umów czy rozporządzeń, których naruszenie grozi sankcjami karnymi. Odstępstwo od stosowania odpowiedzialności karnej reguluje tzw. **formuła Gustawa Radbrucha**, która głosi, że w sytuacji, kiedy norma prawna w drastyczny sposób narusza elementarne normy moralne, to ani obywatele, ani organy administracji państwowej, jak i sądownictwo, nie mają obowiązku jej stosowania. Wskazana formuła próbuje zbliżyć do siebie koncepcję prawnonaturalistyczną oraz wskazany pozytywizm prawniczy.

Idea i struktura treści zawarta w niniejszym opracowaniu koncentruje się przede wszystkim na zaprezentowaniu tych aspektów ochrony własności intelektualnej, których źródła tkwią w prawach pozytywnych. Idea wspomnianych praw naturalnych nie jest wyrażona *explicite*, niemniej ich duch jest obecny niemal w każdym punkcie opracowania. Powinien on zatem towarzyszyć czytelnikowi w procesie refleksyjnego odbioru zawartych treści, których celem jest przede wszystkim kształtowanie świadomości w zakresie respektowania praw twórców, u podstaw których stoją działania ukierunkowane na pisanie wszelkiego rodzaju prac licencjackich, magisterskich, doktorskich, habilitacyjnych jak również artykułów, książek i innego rodzaju utworów o charakterze naukowym.

Tak sformułowany cel implikuje zawężenie treści związanych z ochroną własności intelektualnej przede wszystkim do obszaru praw autorskich. Nie oznacza to jednak, że prawa ochrony własności przemysłowej, których obecność została

ograniczona do niezbędnego minimum, nie powinna stanowić odrębnej intelektualnej refleksji i, że nie istnieją związki między tym aspektem ochrony własności intelektualnej, a szeroko pojętą aktywnością pedagogiczną. Z drugiej strony również dokładne omówienie praw autorskich wykracza znacznie poza możliwości objętościowe opracowania. Z tego też względu treści poniżej zaprezentowane mają raczej charakter fragmentaryczny i powinno się je pojmować w kategoriach przyczynkarskich, stanowiących propozycjonalne źródło dalszych teoretycznych poszukiwań i praktycznych zastosowań.

Opracowanie składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym przedstawiam historyczny zarys rozwoju myśli i praw uwikłanych w ideę ochrony własności intelektualnej na przestrzeni od starożytności po czasy obejmujące XIX wieczną Europę. Rozdział drugi zawiera treści przedstawiające istotne transformacje w obszarze ochrony własności intelektualnej, jakie miały miejsce na przestrzeni XX wieku oraz w pierwszej dekadzie XXI wieku ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju tego zjawiska w Polsce. W rozdziale trzecim umieściłam natomiast najistotniejsze, z punktu widzenia pisania prac dyplomowych, przepisy zawarte w *Ustawie o prawach autorskich oraz prawach pokrewnych*. Pragnę również podkreślić, iż kształt trzeciego rozdziału powstał przy współudziale studentów drugiego oraz trzeciego roku pedagogiki Szczecińskiej Szkoły Wyższej Collegium Balticum w Szczecinie. Ich sugestie, pytania oraz naturalne wątpliwości, jakimi dzielili się ze mną podczas spotkań w ramach przedmiotu Ochrona własności intelektualnej, przyczyniły się do redefinicji sokratejskiej maksymy: „Wiem, że nic nie wiem".

Zdecydowana część opracowania powstała w oparciu o materiały zawarte w pracy zbiorowej pod redakcją Mariusza Załuckiego pt. *Prawo własności intelektualnej,* wyd. II z 2010 r., pracy Marka Łazewskiego i Mariusza Gołębiowskiego pt. *Własność intelektualna,* t. 3, z 2006 r. oraz treści zawartych w *Ustawie* z dnia 4 lutego 1994 r. *o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. W bibliografii podaję szczegółowy wykaz pozycji, z których korzystałam podczas pisania pracy. Podaję również wykaz literatury dostępnej w szczecińskich bibliotekach (zwłaszcza w bibliotece Wydziału Prawa i Administracji), którą polecam w ramach uzupełnienia i rozszerzenia treści związanych z ochroną własności intelektualnej.

Mariola Gańko-Karwowska

ROZDZIAŁ 1.

GENEZA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

Historia i rozwój prawa własności intelektualnej związane są z różnymi okresami i epokami. Ich rozumienie oraz znacznie odbiega od współczesnej interpretacji interesującego nas tutaj zjawiska. Niemniej, dotarcie do źródeł kształtowania się owych praw ma istotne znaczenie zarówno dla teorii jak praktyki dnia dzisiejszego[3]. Przyjmując za linię demarkacyjną okresy i epoki w historii Europy można wyróżnić sześć zasadniczych faz formowania się i rozwoju prawa własności intelektualnej: starożytność, średniowiecze, renesans, oświecenie, wiek XIX oraz wiek XX.

1.1. Starożytność

Zanim upadło Cesarstwo Rzymskie, a w ślad za nim Cesarstwo Bizantyjskie, i zanim nastąpiło dramatyczne obniżenie się poziomu kultury oraz wzrost (bez)prawnego barbarzyństwa, własność intelektualna wzbudzała żywe zainteresowanie członków wspólnoty antycznej. System prawny nie operował wówczas pojęciem *dzieła* jako swoistym wyrazem *przedmiotu materialnego*. Obce mu były tzw. prawa autorskie, które w ujednolicony sposób regulowałyby kwestie podmiotowych uprawnień autorskich oraz wydawniczych[4]. Niemniej, w epoce

[3] Zob. D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła prawa własności intelektualnej*, [w:] M. Załucki (red.) *Prawo własności intelektualnej*, wyd. II, Defin, Warszawa 2010, s. 32.

[4] Zob. S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia prawa autorskiego*, PWN, Warszawa 1973, s. 1.

tej dostrzegalny był wzrost świadomości twórców oraz ich dążenie do realizacji zasady sprawiedliwości. Ewa Ferenc-Szydełko podaje tu przykład Owidiusza, który w *Epistolae Ponto* podkreślał niegodziwość praktyk rozpowszechniania dzieł bez zezwolenia oraz wiedzy ich twórców[5]. Pewne regulacje w tej sprawie dostrzec można w liście Cycerona skierowanym do wydawcy jego dzieł. W nim to Cyceron nie stawiał kategorycznych wymagań wydawniczych, niemniej zwracał się z prośbą o utrzymanie poprawności kopii w relacji do oryginału[6]. Również Horacy nie mógł zaakceptować myśli, że jego utwory były przerabiane, a autorzy tych kompilacji czerpali z tego procederu wymierne korzyści.

W pierwszym wieku naszej ery Marcus Valerius Marcjalis, rzymski poeta, po raz pierwszy posłużył się pojęciem **plagiatu**, na określenie działalności Fidentiniusa, który to odczytując publicznie cudze dzieło, kazał wierzyć słuchaczom, iż jest on sprawcą i twórcą treści. Marcjalis poddał ostrej krytyce plagiatorską aktywność[7].

Daniel Leputa i inni podają również, że w antycznym Rzymie pojęcie *plagiarus* było używane w celu określenia człowieka handlującego ludźmi, a *plagium* oznaczało narzucenie stanu niewoli. W tym właśnie sensie operował Marcjalis pojęciem plagiatu, przyrównując akt przypisywania sobie autorstwa do stanu „zniewolenia osoby, która będąc niewolnikiem

[5] Zob. E. Ferenc-Szydełko, *Prawo autorskie na ziemiach polskich do 1926 roku*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2000.
[6] Zob. D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 33.
[7] Martial M. V. *Epigrams,* Harvard Univ. Press, London 1993.

została wyzwolona, jednakże ktoś bezprawnie nadal wpędzał ją w okowy niewolnictwa”[8].

Ważną z punktu widzenia późniejszego rozwoju praw własności intelektualnej, zwłaszcza praw autorskich, była kwestia podziału na elementy materialne i niematerialne. W starożytności problem ten rozumiany był w sposób bardzo uproszczony z pominięciem wartości, jaką posiadało zapisane słowo. Z tego też względu tym, co decydowało o wartości dzieła nie była sama treść, co materiał użyty jako nośnik tej treści. Decydując się na publikację dzieła, średniowieczni artyści wykorzystywali najlepsze materiały do utrwalania swojej twórczej aktywności.

Jeden z najwybitniejszych prawodawców Cesarstwa Bizantyjskiego, cesarz Justynian I Wielki (527-565 n.e.) utrwalał pogląd, iż utwór wyrażony pismem przypada nie jego twórcy, lecz właścicielowi materiału, na którym tekst został zapisany. Nieco inne stanowisko zajął on w kwestii utworów malarskich. Przyjął, iż materiał na którym wykonane jest malowidło, jako materialny nośnik dzieła przynależy do jego niematerialnej treści. Niemniej zaznaczył, że „jeśli przeciwko właścicielowi deski posiadającemu obraz, wystąpił z roszczeniem ten, który go namalował, a nie pokrył ceny deski, będzie mógł być oddalony przez wzgląd na zarzut działania podstępnego”[9]. General-

[8] Zob. D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 34.

[9] Justynian I Wielki, *Instytucje Justyniana*, *Księga druga, O podziale rzeczy*, przeł. C. Kunderowicz, PWN, Warszawa 1986.

nie w starożytności „świstek papieru silniejszej [...] doznawał ochrony niż najwznioślejsza kreacja duszy ludzkiej”[10].

1.2. Średniowiecze

Epoka średniowiecza wiąże się z zatrzymaniem, a nawet regresem rozwoju praw jakie powinny przysługiwać twórcom. Źródeł takiego stanu upatruje się w upadku Cesarstwa Zachodniorzymskiego, Cesarstwa Bizantyjskiego oraz niebywałej wędrówce ludów. Zwłaszcza ten ostatni czynnik należy uznać za jeden z decydujących dla upadku kultury w zakresie przestrzegania praw autorskich. Przemieszczanie się jednostek sprzyjało zawłaszczaniu własności intelektualnej oraz wzmacniało proceder plagiatowania. Proces ten potęgowany był również średniowiecznymi ideałami wynikającymi z celebrowania wiary w Boga i podporządkowania wszelkiej aktywności twórczej zjawisku pokory, skromności i uległości wobec Stwórcy. Średniowieczna świadomość artystyczna uwikłana była w syndrom anonimowości, a fakt pochodzenia średniowiecznych twórców z kręgów zakonnych tylko sprzyjał unikaniu zagłębiania się w sprawy własności intelektualnej oraz plagiatowania. Co więcej, w epoce średniowiecza nie ganiono plagiatowania, a wręcz do niego zachęcano. Przykładem wskazanej postawy był niemiecki dominikanin Johannes Tauler, który dając nauki w dziedzinie tworzenia dzieł malarskich zalecał przeniesienie wszystkich punktów i linii z wybranego obrazu i na tej podstawie kształtowanie własnego dzieła.

[10] Zob. A. Górski, *W kwestii własności literackiej*, Biblioteka Warszawska, t. 1, 1891, s. 472, za: D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 35.

Mimo regresu w obszarze ustanawiania i przestrzegania praw autorskich pojawiały się głosy sprzeciwu. Przykładem działań antyplagiatowych był np. sprzeciw Finniana z Moville, który zażądał od swojego ucznia Kolubana zwrotu skopiowanego psałterza. Wydany przez irlandzkiego króla Diarmaita wyrok w tej sprawie był niekorzystny dla Finniana. Diarmait wyszedł bowiem z założenia, iż „każde potomstwo książki należy do książki, tak jak cielę do krowy" [11]. Poglądy zgodne ze starożytnymi postulatami ochrony własności intelektualnej oraz utrzymywania zgodności kopii z oryginałem, głosili w wiekach średnich m.in. Eike von Repkow i Leonardo da Vinci.

Średniowiecze to przede wszystkim:

a) regres w rozwoju ochrony praw autorskich (np. wyrok Diarmaita w sprawie plagiatu dokonanego przez Kolumbana ucznia Finniana),
b) degradacja kultury w dziedzinie respektowania praw autorskich, której należy upatrywać w:
   - upadku Cesarstwa Zachodniorzymskiego oraz Cesarstwa Bizantyjskiego,
   - wędrówce ludów,
   - średniowiecznej świadomości człowieka podporządkowanego i działającego na rzecz Boga, która to lansowała anonimowość twórcy jako wyraz życia cnotliwego,
c) nieliczne głosy sprzeciwu skierowane ku podstawom plagiatowania (np.: Finniane z Moville, Johannes Tauler, Leonardo da Vinci).

[11] Za: D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 37.

1.3. Renesans

Renesans uznaje się za kolebkę współczesnego systemu prawa autorskiego i warto podkreślić, iż powrót do antycznej idei poszanowania praw autorskich w dalszym ciągu nie eksponował ważności samych twórców. Zmiany objęły natomiast nieuczciwe praktyki rynkowe, a to za sprawą Jana Gutenberga, który to w 1455 roku wykonał pierwsze drukarskie egzemplarze Biblii, wykorzystując w tym celu maszynę do odlewania czcionek z wymiennymi matrycami. Sprzyjająca popełnianiu (mniej lub bardziej świadomie zamierzonych) błędów era ręcznego lub drzeworytowego powielania książek ustąpiła miejsca czynnościom wykonywanym przez maszynę. Wprowadzenie technologicznej nowości nie eliminowało błędów samych w sobie. Niemniej zwiększenie nakładów pozwoliło w pewnym sensie prowadzić kontrolę nad rozpowszechnianymi treściami. Z drugiej strony prawa autorskie sprowadzono do tzw. przywilejów drukarskich, które w większym stopniu dbały o interes drukarni, niż sam interes twórcy dzieła.

Wśród najbardziej znanych regulacji prawnych wskazać należy:

a) akt Rzeczpospolitej Weneckiej, na podstawie którego Jan ze Spiry otrzymał przywilej wyłączności na stosowanie druku przez okres pięciu lat,
b) uchwałę Norymberskiej Rady Miejskiej z 1525 roku, zakazującą przedruków dzieł wydanych przez innych księgarzy,
c) przepisy wydane w 1531 w Bazylei zakazujące wydawania dzieł ogłoszonych przez innego drukarza, przed upływem trzech lat od daty pierwszej publikacji.

Okres renesansu to przede wszystkim rozkwit przywilejów drukarskich, których naruszenie groziło sankcjami karnymi oraz cywilnymi (głównie majątkowymi). W obiegu prawnym dalej nieznane było pojęcie własności dzieła jako niematerialnego dobra.

1.4. Oświecenie

Epoka oświecenia, to czas powszechnie uznany za tryumf rozumu. Liczne przeobrażenia w stosunkach społecznych jakie miały miejsce w tej epoce objęły również sferę praw własności intelektualnej. W czasie tym ukształtował się pogląd, iż dzieło jest własnością twórcy i nie można tego prawa bezkarnie naruszać[12].

Dużą popularnością cieszyła się tzw. szkoła prawa natury. Jej zwolennicy (Hugo Grocjusz, John Lock, Samuel Pufendorf) przyjęli zdecydowany podział między prawami stanowionymi (pozytywnymi), a niezmiennymi w czasie i przestrzeni prawami natury. Podążając tropem Locke'a (praca jest jedynym uzasadnieniem dla własności) William Warburton przyjął, że praca twórcy w procesie tworzenia dzieła wystarczająco uzasadnia prawo autora do niezbywalności praw związanych z własnością tego dzieła[13]. Pogląd Wartburna okazał się chwilową modą, a orzecznictwo w sprawie utracenia przez autora praw własności z chwilą opublikowania dzieła, stało się stałym zjawiskiem regulującym praktykę. Powrót do przepisów zawartych w ustawie zwanej Statutem Królowej Anny,

[12] Zob. J. Sobczak, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, PWP IURIS, Warszawa-Poznań 2000, s. 13.
[13] Zob. S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia*..., op. cit., s. 41.

zaakceptowanej przez brytyjską Izbę Gmin 10 kwietnia 1710, stał się faktem regulującym prawa autorskie twórców w kontekście własności intelektualnej. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż akt ten zawierał regulację związaną z możliwością czerpania przez autorów dzieła korzyści materialnych wynikających z tytułu sprzedaży poszczególnych egzemplarzy tych utworów. Okres obowiązywania wskazanego prawa obejmował 40 lat z jednokrotną możliwością jego odnowienia pod warunkiem obecności autora wśród istot żywych.

Zdecydowany wkład w rozwój teoretycznych podstaw praw autorskich wnieśli francuscy encyklopedyści, a konsekwencje związane z Rewolucją Francuską z 1789 roku przyczyniły się do rozwoju ustawodawstwa w tej materii. Leputa i inni[14] podkreślają powstanie w tym okresie takich aktów prawnych, jak:

a) ustawa z 1791 roku o wystawianiu dzieł w teatrach,
b) ustawa z 1793 roku o przyznawaniu twórcom praw własności do dzieła przez cały okres ich życia na obszarze I Republiki, do sprzedawania swoich dzieł, oddawania ich do sprzedaży oraz odstępowania innym praw własności.

Ostatni przywilej stworzył wyjątkowy kontekst, w którym dzieła pisane mogły być na zamówienie, co stoi w sprzeczności ze współczesnym profilem interpretacji tego typu działalności oraz prawem autorskim, mówiącym o niezbywalności praw własności.

Aktywność w dziedzinie praw autorskich prowadzona przez ustawodawstwo francuskie w okresie I Republiki, uznaje się powszechnie za nowatorskie i przełomowe. Wiele przepisów

[14] D. Leputa, W. . Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit.

regulujących wskazane kwestie zostało przyjęte i odzwierciedlone w aktach prawnych innych państw ówczesnej Europy.

Oświecenie to szczególny okres refleksji nad prawami chroniącymi własność intelektualną. W ramach praw autorskich podejmowano próby lansowania naturalnych praw twórców do własnych dzieł i utworów. Opracowano i wprowadzono do praktyki życia codziennego uchwały mówiące, że autor może czerpać korzyści majątkowe ze sprzedaży egzemplarzy ich dzieł. Szczególne znaczenie dla rozwoju praw własności intelektualnej, zwłaszcza praw autorskich miały intelektualne dociekania francuskich intelektualistów (encyklopedystów) oraz konsekwencje Rewolucji Francuskiej.

1.5. Prawo autorskie w XIX wiecznej Europie

Wiek dziewiętnasty przyniósł znaczące przeobrażenia zarówno w sposobie myślenia jak i w ustawodawstwie w dziedzinie praw autorskich. Źródłem owych transformacji były między innymi:

a) przemiany społeczne, ustrojowe oraz gospodarcze jakich doświadczyła Europa po całkowitej likwidacji feudalizmu. Ich wyrazem było zniesienie przywilejów przysługujących księgarzom i drukarzom, bowiem stare prawa nie mieściły się w nowych stosunkach gospodarczych, a zwłaszcza nie obejmowały kapitalistycznej konkurencji. Intelektualny wyraz niezadowolenia dał Augustyn Karol Renourd, który w pracy pt. *Traktat o prawach autorów i artystów,* podjął się próby udowodnienia niesprawiedliwości wynikającej z przywilejów umożliwiających proces bogacenia się przez księgarzy i drukarzy z pominięciem dobra autorów;

b) inwazja romantycznych ideałów, które lansowały ideę wyższości wytworów ducha i talentu nad własnością zwykłych rzeczy materialnych[15].

Jedną z głównych konsekwencji przemian była dążność do tworzenia międzynarodowych ustaw regulujących prawa autorów i innych praw będących wynikiem autorstwa dzieła. Zawierano wiele umów bilateralnych np.:

a) Prusy – w pierwszej połowie XIX wieku zawarły porozumienia z państwami Związku Niemieckiego. W drugiej połowie tego wieku podpisały umowy bilateralne z Francją, Hiszpanią, Belgią, Królestwem Brytyjskim. Inspiratorem utworzenia międzynarodowego związku chroniącego prawa autorów był Schmidt. Jego poglądy w sprawie potrzeby konstrukcji międzynarodowych praw chroniących twórców zaowocowały podpisaniem w 1886 roku obowiązującej do dzisiaj, tzw. *Konwencji Bermeńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych*[16]. Podpisało ją dziesięć państw: Belgia, Hiszpania, Francja, Haiti, Liberia, Niemcy, Szwajcaria, Tunis, Wielka Brytania oraz Włochy, a jej nowelizacje odbyły się kolejno w 1896, 1908, 1914, 1923, 1948, 1967, 1971 oraz w 1979 roku[17]. Dla Polaków za-

[15] F.S. Dmochowski, *O własności literackiej i artystycznej*, Warszawa 1860, [w:] D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit.

[16] Zob. D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 44.

[17] Ibidem.
Zob. też: P. L. Conde, *Międzynarodowe Konwencje w zakresie prawa autorskiego i praw pokrewnych*, w: P. L. Conde, J. M. Irutetagoyena, W. Jaślan, J. M. Plazas, *Prawo własności intelektualnej w Unii Europejskiej*, ARTE, Warszawa 2003, s. 33.

mieszkujących tereny zaboru pruskiego oznaczało to możliwość korzystania z owych praw, które obejmowały zakres prawa do tłumaczenia, wystawiania i publicznego wykonywania utworu.

Konwencja Bermeńska funkcjonowała w oparciu o zasady:

- minimalnej ochrony, zobowiązującej państwa do zapewnienia praw autorskich w ramach porządku przewidzianego postanowieniami Konwencji;
- asymilacji, zobowiązującej do traktowania twórców innych państw na równi z twórcami danego kraju.

b) Austria podpisała umowy bilateralne z Sardynią, Francją, Węgrami Rumunią, Cesarstwem Niemieckim oraz Wielką Brytanią;

c) Rosja natomiast zawarła umowy jedynie z Francją, Belgią, Danią oraz w dopiero w 1913 roku z Cesarstwem Niemieckim. Brak umowy z Wielką Brytanią spowodował, że wiele dzieł angielskich twórców publikowanych było bez ich zgody na ziemiach zaboru rosyjskiego[18].

Istotną konsekwencją XIX wiecznej refleksji nad prawami własności intelektualnej było powstanie dwóch teoretycznych koncepcji poruszających kwestie praw twórcy utworu: (a) dualistyczną, (b) monistyczną.

Pierwsza z nich, *dualistyczna*, której twórcą był Edmond Piccard, podkreśla znaczenie dwóch grup praw uprawnień:

a) *autorskie prawa osobiste*, które przysługują twórcy nawet wtedy, gdy nie jest on podmiotem praw majątkowych. Akcentują natomiast nieograniczoną w czasie więź twórcy

[18] Zob. D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 44.

z utworem, chroniąc jego osobowość oraz jego własny intelektualny i duchowy interes (widoczny powrót oraz afirmacja oświeceniowej idei Locke'a oraz myśli Warburtona). Praw tych, autor dzieła nie mógł się jednak zrzec tak, jak to miało miejsce w przypadku ustawy z 1793 roku o przyznawaniu twórcom praw własności, która to nie uwzględniała jeszcze podziału między autorskie prawa osobiste oraz autorskie prawa majątkowe,

b) *autorskie prawa majątkowe*, których charakterystyczną cechą była możliwość czerpania korzyści majątkowych, jak również możliwość zrzeczenia się tych praw.

Koncepcję dualistyczną wybrali między innymi ustawodawcy francuscy, belgijscy, holenderscy oraz polscy. Druga koncepcja, *monistyczna,* podkreśla jednolitość praw autorskich. Zdaniem zwolenników tej koncepcji prawo autorskie trzeba uznać za pewną niepodzielną całość, w której autorskie prawa osobiste oraz majątkowe nie mogą funkcjonować jako odrębne systemy. Dominujący jest zatem pogląd, iż „skoro niezbywalne uprawnienia osobiste stanowią nieodłączny element prawa autorskiego, to własność ta musi dotyczyć również prawa jako całości"[19]. Koncepcja ta została przyjęta jako podstawa tworzenia prawa autorskiego przez ustawodawcę niemieckiego. Warto jednak podkreślić, iż obecnie zdecydowana większość krajów odwołuje się do koncepcji dualistycznej, co nie oznacza, że nie istnieją kraje nawiązujące do koncepcji monistycznej.

[19] Zob. D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit, s. 46.

ROZDZIAŁ 2.

WIEK XX ORAZ WSPÓŁCZESNE POJMOWANIE PRAW AUTORSKICH

2.1. Prawo autorskie – II Rzeczpospolita oraz okres PRL

Uzyskanie niepodległości oraz konieczność respektowania postanowień Traktatu Wersalskiego zobowiązało Państwo Polskie do przystąpienia do Konwencji Berneńskiej. Naturalną konsekwencją podjętych działań była potrzeba kodyfikacji prawa autorskiego. Po blisko czterech latach dyskusji, w marcu 1926 roku uchwalono pierwszą polską ustawę z zakresu prawa autorskiego. Aczkolwiek Fryderyk Zoll, jako główny autor ustawy, oparł swoje pomysły przede wszystkim na prawie niemieckim, istnieje zgodność co do kwestii oryginalności proponowanych przepisów. Innowacyjność polegała w głównej mierze na:

a) wprowadzeniu pojęcia *przedmiotu prawa autorskiego*. Pomysłodawcą nie był Zoll, lecz zaproszony do Komisji Kodyfikacyjnej w charakterze eksperta prawnik Zenon Przesmycki,
b) uwzględnieniu koncepcji dualistycznej, która w krajach zachodnioeuropejskich zdobywała dopiero uznanie.

Zoll uważał, że autorowi wolno czynić ze swoim dziełem wszystko, oprócz tego, czego zabraniała ustawa. Afirmacja przyjętego stanowiska wiązała się z taką konstrukcją ustawy, która koncentrowała się na wyszczególnieniu ograniczeń twór-

cy wobec dzieła, przyjmując za podstawę owych ograniczeń kategorię **dobra publicznego**.

Ukonstytuowanie się Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej dało podstawy do zmiany ustawodawstwa krajowego. Ustawy z okresu II Rzeczpospolitej zostały zastąpione nowymi. Zachowano jedynie ustawę z 1926 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, którą zastąpiono ustawą z 1993 roku obowiązującą do dnia dzisiejszego. Uchwalone w 1926 roku prawo autorskie zastąpiono nowym w 1952 roku. Nowa ustawa skracała okres ochrony autorskich praw majątkowych z 50 do 20 lat. Nowelizacja tego przepisu w 1985 roku wydłużyła okres ochrony praw majątkowych do 25 lat. **Definicja dzieła** ograniczyła się jedynie do wyliczenia utworów literackich, naukowych i artystycznych jako tych, które podlegają ochronie praw autorskich. Komentatorzy omawianej ustawy podkreślają fakt, iż nowa forma ustawy odgraniczała się do syntetycznego ujęcia praw twórcy tzn. odejścia od ujęcia dualistycznego na rzecz perspektywy monistycznej. Zwrócono również uwagę na brak synchronizacji przepisów zawartych w ustawie z obowiązującymi przepisami prawnymi, zwłaszcza w zakresie braku dostatecznej ochrony praw autorskich wynikających z rozwoju technicznego, środków masowej komunikacji oraz postępu technologicznego.

2.2. Światowa Organizacja Własności Intelektualnej

Istotnym z punktu widzenia rozwoju praw własności intelektualnej było powołanie do życia w 1967 roku Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO – World Intellec-

tual Property Organization)[20]. W 1974 roku stała się ona jedną z 16 wyspecjalizowanych agend ONZ. Jej siedziba mieści się oczywiście w Genewie i obecnie zrzesza 184 państwa.

Do głównych celów działalności WIPO zaliczyć należy:

a) pogłębianie wiedzy na temat ochrony praw własności intelektualnej,
b) międzynarodową współpracę w zakresie egzekwowania tych praw,
c) czuwanie nad respektowaniem umów międzynarodowych dotyczących własności intelektualnej,
d) prowadzenie akcji edukacyjnych w celu upowszechniania i kształtowania świadomości w zakresie funkcjonowania praw własności intelektualnej,
e) koordynowanie współpracy między poszczególnymi związkami własności intelektualnej,
f) udoskonalanie międzynarodowych standardów prawnych w dziedzinie własności intelektualnej.

W skład WIPO wchodzi pięć podstawowych organów:

a) *Zgromadzenie Ogólne* składające się z przedstawicieli państw, które występują w roli stron konwencji sztokholmskiej oraz przedstawicieli światowych porozumień mających na celu propagowanie ochrony własności intelektualnej pod warunkiem, że patronat nad jego realizacją utrzymuje WIPO. Zgromadzeniu przewodniczy Dyrektor Generalny WIPO. Do głównych zadań Zgromadzenia określonych szczegółowo w art. 6 *Konwencji*, należy:

[20] Zob. *Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej*, http://www.vilp.de/Plpdf/p056.pdf.

- podejmowanie uchwał,
- powoływanie na stanowisko dyrektora generalnego,
- zatwierdzanie sprawozdań z działalności Komitetu Koordynacyjnego,

b) *Konferencja wszystkich członków*, w skład której wchodzą przedstawiciele wszystkich państw Konwencji Sztokholmskiej. Zadania Konferencji określa art. 7 *Konwencji*, a wśród nich za najważniejsze uznać należy prowadzenie dyskusji nad sprawami mającymi podstawowe znaczenie dla rozwoju własności intelektualnej,

c) *Komitet Koordynacyjny WIPO,* składa się z państw – członków Konwencji, które wchodzą jednocześnie w skład Komitetu Wykonawczego Związku Paryskiego lub Komitetu Wykonawczego Związku Bermeńskiego. Organ ten udziela przede wszystkim opinii organom Związków, Zgromadzeniu Ogólnemu, Konferencji i Dyrektorowi Generalnemu w sprawach administracyjnych i finansowych. Prace Komitetu reguluje art. 7 *Konwencji,*

d) *Biuro Międzynarodowe WIPO* powołane do życia w celu realizacji funkcji sekretariatu WIPO, którym kieruje Dyrektor Generalny realizujący swoje funkcje w okresie nie krótszym niż sześć lat. Zakres obowiązków *Biura* określa art. 9 *Konwencji Sztokholmskiej,*

e) *Komitety eksperckie*, wśród których należy wspomnieć:
   - Komitet Rozwiązywania Sporów, co do Własności Intelektualnej między Państwami,

- Komitet do spraw Prawa Autorskiego i Praw Pokrewnych,
- Komitet Harmonizacji Praw Ochrony Znaków Towarowych.

Jedną z konsekwencji powołania do życia WIPO jest upowszechnienie pojęcia *własność intelektualna*. Jego popularyzacja doprowadziła do powolnego wypierania takich pojęć jak: własność literacka, przemysłowa czy artystyczna. Idea własności intelektualnej podkreśla przede wszystkim pojemność i plastyczność pojęcia, co z kolei pozwala na włączanie w jego obszar nowych kategorii dóbr duchowych, które do tej pory nie mieściły się w przestrzeni własności przemysłowej czy artystycznej. Oznacza to, że własność intelektualna przyjęta w ramach Konwencji o Światowej Organizacji Własności Intelektualnej z 1967 roku, wykracza znacznie poza prawa do dóbr objętych tzw. Konwencją Paryską o ochronie własności przemysłowej i Konwencją Bermeńską o własności literackiej i artystycznej, ale obejmuje swym zasięgiem również prawa do wszelkiego rodzaju dóbr, jakie powstają dzięki aktywności człowieka w dziedzinie przemysłu, sztuki, kultury, nauki oraz ochrony przed nieuczciwą konkurencją[21].

2.3. Własność intelektualna – pojęcie

Termin *własność intelektualna* użyty został po raz pierwszy w 1888 roku wraz z założeniem szwajcarskiego ***Bureau fédéral de la propriété intellectuelle***. Do szerszego użycia wprowadzony został dopiero po utworzeniu w **1967** r. agendy ONZ

[21] Zob. D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 48-51.

pod nazwą ***Światowa Organizacja Własności Intelektualnej*** (WIPO).

W ramach tej organizacji własność intelektualna jest definiowana jako zbiór praw odnoszących się w szczególności do:

- dzieł literackich, artystycznych i naukowych,
- interpretacji artystów interpretatorów oraz do wykonań artystów wykonawców, do fonogramów i do programów radiowych i telewizyjnych,
- wynalazków we wszystkich dziedzinach działalności ludzkiej,
- odkryć naukowych,
- wzorów przemysłowych,
- znaków towarowych i usługowych, jak również do nazw handlowych i oznaczeń handlowych,
- ochrony przed nieuczciwą konkurencją; oraz wszelkie inne prawa dotyczące działalności intelektualnej w dziedzinie przemysłowej, naukowej, literackiej i artystycznej[22].

Na przykład Krystyna Górak definiuje **własność intelektualną** jako tę część wiedzy zgromadzonej przez przedsiębiorstwo i posiadanej przez jego pracowników, która jest jawna (nieutajniona) i chroniona prawem[23]. To kontekstowe rozumienie pojęcia własności intelektualnej jest niewątpliwie związane z tendencjami oraz rozwojem zjawiska związanego z procesami zarządzania wiedzą w przedsiębiorstwie.

[22] Zob. *Konwencja o ustanowieniu Światowej*..., op. cit.

[23] K. Górak, *System ochrony własności intelektualnej* (w tym: *ochrona patentowa oraz jak korzystać z usług rzecznika patentowego*), ConsulTriX 2007, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, http://ksu.parp.gov.pl/res/pl/pk/pakiety_informacyjne/01/01_12.doc.

W wolnej encyklopedii Wikipedia[24] pod hasłem **własność intelektualna** czytamy natomiast, że jest to „zbiorcze określenie grupy monopoli prawnych, obejmujące niektóre dobra niematerialne (prawo autorskie) oraz niektóre własności przemysłowe (patenty oraz znaki towarowe)".

Przytoczone definicje, aczkolwiek ujęte innymi słowami, oddają sens pojęcia. Każda z nich podkreśla bowiem inny aspekt tej własności, niemniej cechą wspólną jest prawna ochrona dóbr materialnych oraz niematerialnych.

W literaturze przedmiotu można dostrzec dwa kryteria podziału własności intelektualnej. W kontekście *jawności zarządzania wiedzą* Górak[25] mówi o:

a) *rozwiązaniach***,** do których zalicza wynalazki, wzory (użytkowe, przemysłowe), topografie układów scalonych i projekty racjonalizatorskie,
b) *oznaczeniach* w skład których wchodzą m.in. nazwy handlowe (oznaczenia podmiotów gospodarczych), oznaczenia towarów i usług – znaki towarowe i usługowe oraz oznaczenia geograficzne,
c) *utworach,* do których zalicza m. in. opracowania wyników prac badawczych, dzieła artystyczne, programy komputerowe.

Z punktu widzenia przedmiotów niematerialnych Łazewski i Gołębiowski[26] mówią natomiast o:

a) patentach,

[24]Zob.http://pl.wikipedia.org/wiki/W%C5%82asno%C5%9B%C4%87_intelektualna
[25] Ibidem.
[26] M. Łazewski, M. Gołębiowski, *Własność intelektualna*, t. 3., Warszawa 2006, s. 7.

b) prawach ochronnych obejmujących wzory przemysłowe i znaki towarowe (własność przemysłową),
c) prawach autorskich i prawach pokrewnych.

2.4. Źródła prawa własności intelektualnej

W ujęciu materialnym źródłem prawa nazywa się „ogół czynników wpływających na ustalenie reguł zachowań wyznaczonych przez państwo”[27]. Jest to zatem zestaw norm prawnych ustalanych przez ustawodawcę i podawanych do publicznej wiadomości w postaci konkretnych przepisów.

2.4.1. Polskie źródła praw własności intelektualnej

W Polsce podstawowym dokumentem dla ustalania norm regulujących prawo własności intelektualnej jest *Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej*. Szczególne znaczenie ma artykuł 87 ustęp 1 mówiący, że: „Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia”[28].

Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej reguluje również status tego, co nazywamy **własnością**. Art. 21 oraz art. 64 mówiące odpowiednio:

Art. 21.

1. *Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia.*

[27] D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 53.

[28] *Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm.

2. *Wywłaszczenie jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem.*

Art. 64.

1. *Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia.*
2. *Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej.*
3. *Własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności.*

Wskazane postanowienia ujmują pojęcie własności bardzo ogólnie, niemniej w jej zakres wchodzi również interesująca nas tutaj *własność intelektualna*.

Wśród polskich źródeł praw własności intelektualnej należy uznać:

a) **w zakresie prawa własności artystycznej, naukowej i literackie**j (prawa autorskiego) – Ustawę z dnia 4 lutego 1994 r. *o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (Dz.U.1994.24.83) oraz Ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. *o ochronie baz danych* (Dz.U.2001.128.1402);
b) **w zakresie prawa własności przemysłowej** – Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r *Prawo własności przemysłowej* (tekst jednolity - Dz.U.2003.119.117) oraz Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. *o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji* (tekst jednolity – Dz.U.2003.153.1503).

Dla praktyki zawodowej warto wiedzieć, iż ponadto obowiązujący porządek prawny w zakresie własności intelektualnej regulują ustawy o:

a) zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r.),
b) rzecznikach patentowych (ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r.),
c) ochronie baz danych (ustawa z dnia 27 lipca 2001 r.),
d) ochronie prawnej odmian roślin (ustawa z dnia 26 czerwca 2003 r.),
e) rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych (ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r.),
f) ochronie konkurencji i konsumentów (ustawa z dnia 16 lutego 2007 r.),
g) przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r.).

2.4.2. Międzynarodowe źródła prawa własności intelektualnej

Z drugiej strony, transformacja ustrojowa oraz związane z nią przemiany gospodarcze, edukacyjne i społeczne sprawiają, iż wskazany powyżej katalog źródeł praw podlega rozszerzeniu o prawa organizacji międzynarodowych, w tym prawa respektowane na terenie Wspólnoty Europejskiej. Gwarantem afirmacji takiego stanowiska jest art. 90 Konstytucji Rzeczpospolitej mówiący, iż:

1. *Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.*

2. *Ustawa, wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.*
3. *Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125.*
4. *Uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów*[29].

Wskazane regulacje mają istotne znaczenie dla rozwoju i unifikacji praw własności intelektualnej w wymiarze globalnym. Katalog międzynarodowych źródeł ochrony własności intelektualnej jest bardzo bogaty. Wśród nich warto zwrócić uwagę na:

a) *Konwencję Paryską* o ochronie własności przemysłowej z dnia 20 marca 1883 r.
b) *Konwencję Bermeńską* o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r. oraz obowiązujący obecnie Akt Paryski z dnia 24 lipca 1971 r.
c) Powszechną Konwencję o prawie autorskim z dnia 6 września 1952 r. – podpisaną w Genewie i zrewidowaną w Paryżu dnia 24 lipca 1971 r.

[29] *Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm.

d) Porozumienie w sprawie Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej (TRIPS), sporządzone w Marrakeszu w dniu 15 kwietnia 1994 oraz późniejszymi poprawkami sporządzonymi w Genewie w dniu 6 grudnia 2005 r.
e) *Konwencję o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej*, opracowaną w Sztokholmie w dniu 14 lipca 1967 r.
f) Itd.[30].

[30] Szerzej na ten temat pisze D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit.

ROZDZIAŁ 3.

USTAWA O PRAWACH AUTORSKICH I PRAWACH POKREWNYCH – PREZENTACJA WYBRANYCH AKTÓW

Podpisana dnia 4 lutego 1994 r. *Ustawa o prawach autorskich i prawach pokrewnych* jest obszernym dokumentem składającym się z 15 rozdziałów oraz ponad 129 artykułów. Reguluje ona kwestie dotyczące: (a) przedmiotu prawa autorskiego, (b) podmiotu prawa autorskiego, (c) treści prawa autorskiego, (d) autorskich praw osobistych, (e) autorskich praw majątkowych, (f) dozwolonego użytku chronionych utworów, (g) czasu trwania autorskich praw majątkowych, (h) przejścia autorskich praw majątkowych, (i) przepisów szczególnych dotyczących utworów audiowizualnych, (j) przepisów szczególnych dotyczących programów komputerowych, (k) ochrony autorskich praw osobistych, (l) ochrony autorskich praw majątkowych, (ł) ochrony wizerunku, adresata korespondencji i tajemnicy źródeł informacji, (m) praw pokrewnych, (n) organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, (o) kontroli produkcji nośników optycznych, (p) Funduszu Promocji Twórczości, (r) odpowiedzialności karnej oraz (s) przepisów przejściowych i końcowych. Nie sposób przywołać i omówić wszystkich aspektów niniejszej ustawy. Dla celów praktycznych, zwłaszcza w kontekście pisania prac dyplomowych oraz innych utworów o charakterze naukowym warto przywołać przynajmniej te, które dookreślają obszary związane z:

a) przedmiotem oraz podmiotem praw autorskich,
b) treścią prawa autorskiego,
c) ochroną oraz odpowiedzialnością karną w prawie autorskim.

3.1. Przedmiot i podmiot prawa autorskiego

Ważną – z punktu widzenia aktywności podmiotów tworzących wspólnotę uczelni wyższej, tzn. studentów, pracowników naukowo-dydaktycznych, administracyjnych oraz władz uczelni, jak również podmiotów stanowiących jej bezpośrednie otoczenie – jest znajomość przepisów regulujących przedmiot, podmiot oraz autorskie prawa majątkowe. Świadomość ich istnienia oraz internalizacja (co prawda zmiennych w czasie, niemniej obowiązujących) norm prawnych pozwala na takie konstruowanie relacji społecznych, w których interakcje budowane są wokół zjawiska upominania się o własne prawa (ochrona własnych praw), jak również zjawiska respektowania praw innych w zakresie własności intelektualnej.

Przedmiot prawa autorskiego[31]

W świetle prawa autorskiego **utwór** został uznany za podstawowy **przedmiot** tego prawa. Ustawodawca uznał, iż „utwór jest to każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia. W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:

[31] Zob. Dz.U. 1994 Nr 24 poz. 83 Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. *o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Rozdział 1, art. 1, art. 2 art. 4.

Art. 1.

1) *wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);*
2) *plastyczne;*
3) *fotograficzne;*
4) *lutnicze;*
5) *wzornictwa przemysłowego;*
6) *architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne;*
7) *muzyczne i słowno-muzyczne;*
8) *sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne;*
9) *audiowizualne (w tym filmowe)*".

Podkreśla się również, że:

Art. 2.1

a) *Ochroną prawną w ramach praw autorskich objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne.*
b) ***Utwór** jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną.*
c) *Ochrona przysługuje twórcy niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności.*

Przedmiotu prawa autorskiego nie stanowią (art. 4):

1) *akty normatywne lub ich urzędowe projekty;*
2) *urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole;*
3) *opublikowane opisy patentowe lub ochronne;*
4) *proste informacje prasowe.*

Podmiot prawa autorskiego

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, precyzuje również pojęcie podmiotu prawa autorskiego. Omawianemu zagadnieniu został poświęcony rozdział 2 wskazanej Ustawy. Na szczególną uwagę zasługują artykuły: 8, 9, 10, 14 oraz 15a. Poruszają one kwestie związane z ustanowieniem podmiotu/podmiotów prawa autorskiego oraz tzw. pierwszeństwa do publikacji utworów.

Art. 8.

2. *Domniemywa się, że twórcą jest osoba, której nazwisko w tym charakterze uwidoczniono na egzemplarzach utworu lub której autorstwo podano do publicznej wiadomości w jakikolwiek inny sposób w związku z rozpowszechnianiem utworu.*

Art. 9.

1. *Współtwórcom przysługuje prawo autorskie wspólnie. Domniemywa się, że wielkości udziałów są równe. Każdy ze współtwórców może żądać określenia wielkości udziałów przez sąd, na podstawie wkładów pracy twórczej.*
2. *Każdy ze współtwórców może wykonywać prawo autorskie do swojej części utworu mającej samodzielne znaczenie, bez uszczerbku dla praw pozostałych współtwórców.*
3. *Do wykonywania prawa autorskiego do całości utworu potrzebna jest zgoda wszystkich współtwórców. W przypadku braku takiej zgody każdy ze współtwórców może żądać rozstrzygnięcia przez sąd, który orzeka uwzględniając interesy wszystkich współtwórców.*
4. *Każdy ze współtwórców może dochodzić roszczeń z tytułu naruszenia prawa autorskiego do całości utworu. Uzyska-*

ne świadczenie przypada wszystkim współtwórcom, stosownie do wielkości ich udziałów.

Art. 10.

Jeżeli twórcy połączyli swoje odrębne utwory w celu wspólnego rozpowszechniania, każdy z nich może żądać od pozostałych twórców udzielenia zezwolenia na rozpowszechnianie tak powstałej całości, chyba że istnieje słuszna podstawa odmowy, a umowa nie stanowi inaczej.

Art. 14.

1. *Jeżeli w umowie o pracę nie postanowiono inaczej, instytucji naukowej przysługuje pierwszeństwo opublikowania utworu naukowego pracownika, który stworzył ten utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy. Twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia. Pierwszeństwo opublikowania wygasa, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od dostarczenia utworu nie zawarto z twórcą umowy o wydanie utworu albo jeżeli w okresie dwóch lat od daty jego przyjęcia utwór nie został opublikowany.*
2. *Instytucja naukowa może, bez odrębnego wynagrodzenia, korzystać z materiału naukowego zawartego w utworze, o którym mowa w ust. 1 oraz udostępniać ten utwór osobom trzecim, jeżeli to wynika z uzgodnionego przeznaczenia utworu lub zostało postanowione w umowie.*

Art. 15a.

Uczelni w rozumieniu przepisów o szkolnictwie wyższym przysługuje pierwszeństwo w opublikowaniu pracy dyplomowej studenta. Jeżeli uczelnia nie opublikowała pracy dyplomowej w ciągu 6 miesięcy od jej obrony, student, który ją przygoto-

wał, może ją opublikować, chyba że praca dyplomowa jest częścią utworu zbiorowego.

3.2. Treść prawa autorskiego

Tej części praw autorskich poświęcony jest rozdział 4 Ustawy. Został on podzielony na trzy oddziały:

Oddział 1. Autorskie prawa osobiste – podkreślają niezbywalność praw oraz więź twórcy z utworem. W sensie praktycznym art. 16 Ustawy podkreśla niemożliwość zrzekania się praw autorskich na rzecz innych osób bez względu na charakter tego zrzeczenia (zakup, odstąpienie, koleżeńska przysługa itp.).

Art. 16.

Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, autorskie prawa osobiste chronią nieograniczoną w czasie i niepodlegającą zrzeczeniu się lub zbyciu więź twórcy z utworem, a w szczególności prawo do:

3. *autorstwa utworu;*
4. *oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo;*
5. *nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania;*
6. *decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności;*
7. *nadzoru nad sposobem korzystania z utworu.*

Oddział 2. Autorskie prawa majątkowe – regulują kwestie korzystania z utworu oraz wynagrodzenia zarówno w kontekście samego twórcy jak i jego spadkobierców.

Art. 17.

Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, twórcy przysługuje wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu.

Oddział 3. Dozwolony użytek chronionych utworów – dookreśla przede wszystkim sposoby wykorzystywania utworów jako źródeł informacji.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na:

Art. 23.

1. *Bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Przepis ten nie upoważnia do budowania według cudzego utworu architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego oraz do korzystania z elektronicznych baz danych spełniających cechy utworu, chyba że dotyczy to własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym.*
2. *Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego.*

Art. 27.

Instytucje naukowe i oświatowe mogą, w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań, korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz sporządzać w tym celu egzemplarze fragmentów rozpowszechnionego utworu.

Art. 29.

1. *Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym wyjaśnianiem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości.*
2. *Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w podręcznikach i wypisach.*
   2.1. Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w antologiach.
3. *W przypadkach, o których mowa w ust. 2 i 2.1., twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.*

3.3. Ochrona oraz odpowiedzialność karna w prawie autorskim

Istota prawa autorskiego polega również na uwzględnieniu tych aspektów, które bezpośrednio związane są z ochroną oraz odpowiedzialnością karną, jaką obciążone są osoby dopuszczające się naruszania praw autorskich. Rozdział 8 Ustawy poświęcony jest w całości zagadnieniom ochrony autorskich praw osobistych.

Art. 78 tego rozdziału określa ochronę wskazanych praw w sposób następujący:

1. *Twórca, którego autorskie prawa osobiste zostały zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania. W razie dokonanego naruszenia może także żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła*

czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności aby złożyła publiczne oświadczenie o odpowiedniej treści i formie. Jeżeli naruszenie było zawinione, sąd może przyznać twórcy odpowiednią sumę pieniężną tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub – na żądanie twórcy – zobowiązać sprawcę, aby uiścił odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez twórcę cel społeczny.

2. *Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, po jego śmierci z powództwem o ochronę autorskich praw osobistych zmarłego może wystąpić małżonek, a w jego braku kolejno: zstępni, rodzice, rodzeństwo, zstępni rodzeństwa.*
3. *Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, osoby wymienione w ust. 2 są uprawnione w tej samej kolejności do wykonywania autorskich praw osobistych zmarłego twórcy 4. Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, z powództwem, o którym mowa w ust. 2, może również wystąpić stowarzyszenie twórców właściwe ze względu na rodzaj twórczości lub organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, która zarządzała prawami autorskimi zmarłego twórcy.*

Odrębną kwestią jest określenie zasad odpowiedzialności karnej. Grozi ona jedynie osobom, które dopuściły się naruszenia norm przewidzianych prawem autorskim. Zagadnieniom odpowiedzialności karnej ustawodawca poświęcił rozdział 14 Ustawy. Zanim jednak zacytuję najważniejsze przepisy wyjaśnić należy kilka istotnych pojęć mających szczególne znaczenie przy pisaniu wszelkiego rodzaju prac (licencjackich, doktorskich, habilitacyjnych), książek, rozpraw naukowych

czy też artykułów. Chodzi tu przede wszystkim o zrozumienie takich działań, jak: przywłaszczenie, plagiat (jawny i ukryty), ghostwriting oraz autoplagiat.

Przywłaszczenie jest działalnością polegającą na bezprawnym przywłaszczeniu sobie autorstwa utworu. Za czyn przestępczy uznaje się również przywłaszczanie sobie praw autorskich, które przysługują współtwórcy danego utworu. Wskazane przypadki określa się mianem **plagiatu**[32].

W praktyce mówi się o dwóch rodzajach plagiatu:

a) **jawnym**, którego charakterystyczną cechą jest przejęcie cudzego utworu w całości lub w znacznej jego części, w niezmienionej postaci lub z niewielkimi zmianami;
b) **ukrytym**, którego charakterystyczną cechą jest reprodukcja cudzego utworu w istotnych elementach jego treści, lecz w postaci mniej lub bardziej zmodyfikowanej[33].

Ghostwriting polega na działalności odwołującej się do pisania prac (licencjackich, magisterskich, doktorskich, habilitacyjnych), książek, artykułów itp. na tzw. *zamówienie* lub *dopisywanie* się w roli współautora dzieła (utworu). Nie ulega wątpliwości, iż korzystanie z tego typu oferty jest czynem przestępczym, którego sprawcą jest bezpośrednio osoba *zamawiająca* lub *dopisująca się*. Kwestią sporną jest natomiast odpowiedzialność karna osób występujących w roli realizatora zamówienia lub osób zezwalających na współautorstwo jednostek nie będących współtwórcami utworu. Łukasz Bal mówi, iż takie zachowanie stanowi co najmniej pomocnictwo do prze-

[32] Ł. Bal, *Cywilnoprawna ochrona przedmiotów własności intelektualnej*, w: D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 261.
[33] Ibidem.

stępstwa plagiatu, które powinno być obłożone odpowiednimi sankcjami karnymi[34].

W kontekście praw autorskich operuje się również pojęciem **autoplagiatu**, na określenie działania ukierunkowanego na powielanie w *nowym* dziele całości lub rozległych fragmentów opublikowanego już utworu bez podania pierwotnego źródła. W celu tworzenia iluzji powiększania dorobku naukowego, tego typu działania sprowadzają się najczęściej do zmiany tytułów dzieła lub naiwnej wiary, iż lingwistyczna transformacja 1/3 utworu daje podstawę do uznania go jako nowego dzieła. W sprawie autoplagiatu m.in. Bal zajmuje następujące stanowisko: „Jest to niewątpliwie czyn naganny moralnie i mogący rodzić odpowiedzialność dyscyplinarną wobec jego sprawcy, natomiast z całą pewnością nie dojdzie tu do zastosowania sankcji o charakterze prawnokarnym. [...] Osoba dopuszczająca się autoplagiatu nie przywłaszcza sobie autorstwa, ponieważ to ona jest autorem danego dzieła”[35].

Potrzebę walki z tym nienowym zjawiskiem podkreśla Akademicki Kodeks Wartości, przyjęty na posiedzeniu Senatu

[34] Ibidem, s. 262.

[35] Ł. Bal, *Cywilnoprawna ochrona przedmiotów własności intelektualnej*, [w:] D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła...*, op. cit., s. 262.

Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 25 czerwca 2003 r[36]. W punkcie 8 Kodeksu czytamy:

„Twórczość naukowa to proces dwóch równoległych, przeplatających się ciągów działań: z jednej strony, wykorzystywania i przetwarzania dorobku poprzedników i współczesnych, z drugiej zaś, samodzielnego dodawania efektów własnych badań, samodzielnie przygotowanych, przeprowadzonych i opracowanych. Wyraża się ona przede wszystkim w publikacjach, które nadają ostateczną formę dokonanym odkryciom, ujawniając oryginalny charakter indywidualności danego uczonego, specyfikę jego warsztatu i języka lub też prezentując specjalny styl działalności autentycznych kolektywów badawczych. Jakiekolwiek uchybienie zasadzie samodzielności stanowi pogwałcenie fundamentalnych reguł i idei posłannictwa nauki, musi tedy być uznane za szczególnie godną potępienia postawę etyczną członka społeczności akademickiej, zarazem też stanowiąc ciężkie naruszenie prawa. Dotyczy to przede wszystkim jawnych plagiatów, czyli kradzieży cudzych owoców pracy, ale także innych, bardziej wyrafinowanych form żerowania na dorobku innych, w postaci kryptoplagiatów (posługiwania się cudzymi myślami, pomysłami i kategoriami bez podania źródeł) oraz bezceremonialnego dopisywania się do rezultatów cudzej pracy lub sugerowania wyższego od fak-

[36] Zob. *Akademicki Kodeks Wartości, Uniwersytet Jagielloński*, Kraków, 25 czerwca 2003 r. http://www.uj.edu.pl/c/document_library/get_file?uuid=d63b4be0-5eee-4d94-bd32-3b1ccef396f6&groupId=10172. W sprawie tej wypowiadają się J. Barta i R. Markiewicz w artykule *Autorskoprawne problemy prac magisterskich i doktorskich*, [w:] *O zasadach poszanowania autorstwa w pracach dyplomowych oraz doktorskich w instytucjach akademickich i naukowych*, opracowanie redakcyjne E. Wosik, Warszawa 2005.

tycznego stopnia udziału współautorskiego, a także autoplagiatów (wielokrotnego sprzedawania tych samych produktów). Jednoznacznej dezaprobaty moralnej wymaga także proceder handlowania pracami naukowymi i innymi opracowaniami, występowanie zarówno w charakterze faktycznych ich wykonawców i sprzedawców, jak i nabywców czyli rzekomych autorów. Konsekwencją takich oszukańczych praktyk jest zdobywanie niezasłużonych awansów na studiach, dyplomów, tytułów, cenzusów zawodowych, licencji i innych wyłudzanych dóbr bez samodzielnych zasług beneficjentów, a także - w szerszym wymiarze społecznym – tworzenie chaosu edukacyjnego, dewaluacja ogółu dyplomów i publikacji oraz ogólny, skrajnie relatywistyczny permisywizm moralny. Podkreślić trzeba z naciskiem, iż te same normy winny obowiązywać profesorów, co i oszukujących studentów, z tym, że ci pierwsi muszą bezdyskusyjnie i niezmiennie w ciągu całej kariery nauczyciela akademickiego świecić osobistym przykładem młodszym kolegom oraz całej studiującej młodzieży".

Nieustanne poszukanie odpowiedzi na pytanie: *dlaczego człowiek potrzebuje praw pozytywnych?* wydaje się być pewną oczywistością w kontekście zasygnalizowanych problemów z autoplagiatami. Refleksja nad wskazanym zjawiskiem każe wierzyć, iż – wobec instrumentalizacji działań ukierunkowanych na potrzebę zdobywania kolejnych stopni i tytułów naukowych – zmienność norm pozwoli uregulować również i ten aspekt naukowej aktywności.

W sensie odpowiedzialności prawnej proceder plagiatu reguluje rozdział 10 Ustawy o prawach autorskich i prawach

pokrewnych. Na szczególną uwagę zasługują art. 115 oraz art. 116. Mówią one odpowiednio:

Art. 115.

1. *Kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania,* ***podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.***
2. *Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie albo publicznie zniekształca taki utwór, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie.*
3. *Kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w inny sposób niż określony w ust. 1 lub ust. 2 narusza cudze prawa autorskie lub prawa pokrewne określone w art. 16, art. 17, art. 18, art. 19 ust. 1, art. 191, art. 86, art. 94 ust. 4 lub art. 97, albo nie wykonuje obowiązków określonych w art. 193 ust. 2, art. 20 ust. 1–4, art. 40 ust. 1 lub ust. 2,* ***podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku****.*

Art. 116.

1. *Kto bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom rozpowszechnia cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie, podlega grzywnie,* ***karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2****.*
2. *Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podlega* ***karze pozbawienia wolności do lat 3****.*

3. *Jeżeli sprawca uczynił sobie z popełniania przestępstwa określonego w ust. 1 stałe źródło dochodu albo działalność przestępną, określoną w ust. 1, organizuje lub nią kieruje,* ***podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5****.*
4. *Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie,* ***podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku****.*

Wydaje się, że wybrane przepisy regulujące odpowiedzialność karną nie wymagają dodatkowej interpretacji. Jedną z form kształtowania świadomości podmiotów społeczności akademickiej, obok ciągle incydentalnie wprowadzanych dla studentów (i pracowników) zajęć z Ochrony Własności Intelektualnej, jest instrumentalnie podsuwane pod nos studenta oświadczenie, w którym autor pracy dyplomowej deklaruje m. in., że przedłożona do recenzji i obrony praca jest dziełem autora. Wydaje się jednak, że wielu z nich nie wiąże osobistej deklaracji nie tylko z możliwymi sankcjami, ale i uchyleniem wobec nich możliwości zastosowania ustępu 4 art. 116.

Zamiast zakończenia

Tylko głupcy nazywają samowolę wolnością

Tacyt

BIBLIOGRAFIA

1. *Akademicki Kodeks Wartości, Uniwersytet Jagielloński*, Kraków 25 czerwca 2003 r. http://www.uj.edu.pl/c/document_library/get_file?uuid=d63b4be0-5eee-4d94-bd32-3b1ccef396f6&groupId=10172.
2. Bal Ł, *Cywilnoprawna ochrona przedmiotów własności intelektualnej*, [w:] M. Załucki (red.) *Prawo własności intelektualnej*, wyd. II, Defin, Warszawa 2010.
3. Conde P. L., Irutetagoyena J. M., Jaślan W., Plazas J. M., *Prawo własności intelektualnej w Unii Europejskiej*, ARTE, Warszawa 2003.
4. Dz.U. 1994 Nr 24 poz. 83 Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. *o prawie autorskim i prawach pokrewnych*.
5. Ferenc-Szydełko E., *Prawo autorskie na ziemiach polskich do 1926 roku*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2000.
6. Górak K., *System ochrony własności intelektualnej (w tym: ochrona patentowa oraz jak korzystać z usług rzecznika patentowego),* ConsulTriX 2007, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, http://ksu.parp.gov.pl/res/pl/pk/pakiety_informacyjne/01/01_12.doc.
7. Grzybowski S., Kopff A., Serda J., *Zagadnienia prawa autorskiego*, PWN, Warszawa 1973, s. 1.

8. Justynian I Wielki, *Instytucje Justyniana*, *Księga druga, O podziale rzeczy*, przeł. C. Kunderowicz, PWN, Warszawa 1986.
9. *Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm.
10. *Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej*, http://www.vilp.de/Plpdf/p056.pdf.
11. Leputa D., Wróbel W., Zelek M., *Rys historyczny i źródła prawa własności intelektualnej*, w: M. Załucki (red.) *Prawo własności intelektualnej*, wyd. II, Defin, Warszawa 2010.
12. Martial M. V. *Epigrams,* Harvard Univ. Press, London 1993.
13. *O zasadach poszanowania autorstwa w pracach dyplomowych oraz doktorskich w instytucjach akademickich i naukowych*, opracowanie redakcyjne E. Wosik, Warszawa 2005.
14. *Słownik języka polskiego*, E. Sobol (red.), PWN, Warszawa 2000.
15. Sobczak J., *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, PWP IURIS, Warszawa-Poznań 2000.
16. Szyszkowska M., *Filozoficzne interpretacje prawa*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie, Warszawa 1999.

17. *Prawo własności intelektualnej*, Załucki M., (red.), wyd. II, Defin, Warszawa 2010.

Literatura uzupełniająca:

1. Michniewicz G., *Ochrona własności intelektualnej*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2010.

2. *Ochrona własności intelektualnej, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji*, Warszawa 1997.

3. Barta J., Mankiewicz R., *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.

4. Janczak D., *Prawo autorskie a technologia informacyjna. Krótki przewodnik dla nauczycieli*, http://www.oeiizk.edu.pl/informa/janczak/pa.pdf

5. Tylec G., *Ochrona tytułu utworu w prawie polskim*, LexisNexis, Warszawa 2006.

6. Golat R., *Prawo autorskie i prawa pokrekwne*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2008.

Tekst nie był wcześniej publikowany
Mariola Gańko-Karwowska